

DET KONSTNÄRLIGA EGOT SOM ALTRUISM

- EN FÖRUNDERSÖKNING

ARBETET BESTÅR AV FYRA ARTEFAKTER:

- ETT FÖRSÄTTSBLAD : *Introduktion av arbetet*
- EN TEXT : *Det konstnärliga egot som altruism*
- FONOGRAM I : *Solomusik*
- FONOGRAM II : *”BELLE” Ensemblemusik och Kontaktscener*

Delarna är likvärdiga. De har alla ägnats samma mängd tid, tanke och utrymme i arbetet. Därför bör också samma vikt läggas vid alla tre delar när man tar del av det här arbetet. Tillsammans är det tänkt att dessa tre delar ska bilda en inblick i ett (mitt) konstnärliga skapande *utifrån* samt inbjuda läsaren att inta positionen som konstnär för att själv kunna uppleva den konstnärliga processen *inifrån*.

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

DET KONSTNÄRLIGA EGOT SOM ALTRUISM
- EN FÖRUNTERSÖKNING

Linda Oláh

Examensarbete inom konstnärligt masterprogram i musik,
inriktning improvisation
Vårterminen 2013

TEXTEN

Upplägget för texten finns närmare beskriven i kapitlet Metod.

FONOGRAM I

FONOGRAM I – består av solomusik för röst och elektronik. Materialet har framarbetats under perioden 2011-2013, i samband med masterarbetets övriga delar. Skivan är släppt på skivbolaget ”Pink Pamphlet” och innehåller 14 spår. Spåren varierar mellan improvisationer, kompositioner och variationer.

MUSIKEN

Arbetet har varit målinriktat med drygt ett års förberedelse inför inspelningen. I samband med starten av arbetet beslutades att slutresultatet skulle representeras av en skiva. I och med mitt beslut togs också ställningen att jag skulle behandla det musikaliska materialet utefter de förutsättningarna som skivan erbjuder: att behandla den inspelade musiken som ett slutgiltigt verk och objekt. En bearbetning av musiken har därför tillåtits efter inspelningstillfället, med restriktionen att musiken som hörs på skivan skall kunna framföras live. Inspelningen av skivan ägde slutligen rum under februari månad 2013.

Förberedelsen inför inspelningen i februari har bestått av en intensiv övningsperiod:

Sondering – den första perioden bestod av grövre inramning av materialet. En slags kartläggning över mitt instrument – jag, min röst och min förlängda arm; elektroniken – och dess möjligheter/omöjligheter.

Bearbetning – de kartlagda materialen förfinas. Fler grundläggande konstnärliga beslut tas angående musikens riktning. Beslut tas också kring instrumentets funktion och dess inbördes relation (*jag – min röst – elektroniken*).

Komponering – jag börjar med att spela in min övningstid. Flera dagars/veckors/månaders material lyssnas igenom. Bearbetning. Omarbetning. Strykningar. Tillägg. Inringningar av kompositoriska utgångspunkter. Strukturering av utvalt material.

Internalisering – utkomsten av de föregående stegen tas i verklig besittning. Ljuden är jag – jag är ljuden. Frammanandet av materialet sker organiskt – i kompositioner likväl som improvisationer.

Riktningen som arbetet kom att ta grundade sig i utgångspunkten för mina första övningstillfällen dvs. att utforska djupet och sårbarheten hos en ensam röst. Varje improvisation och komposition som finns representerad på skivan härstammar från den akustiska rösten och några av dem förblir också helt akustiska, medan andra utökas med elektronik.

Anledningen till att jag ändå valde att inkorporera elektronik i mitt arbete med soloröst var att ge mig själv en möjlighet att på ett bredare sätt vidga instrumentet. Vidgandet av rösten som instrument skedde dock alltid via den akustiska rösten, jag har alltså alltid utmanat möjligheterna och gränserna för vad jag kan åstadkomma akustiskt i första hand för att därigenom tillägna mig nya akustiska tekniker som kan användas för soloröst. För det mesta har arbetet handlat om att nå etablerade tekniker/möjligheter på andra instrument och få dem överförbara till akustisk röst. Några exempel:

- Flerstämmighet – *Vissla och sjunga samtidigt.*
- *Tonbildning via sammanpressade läppar /sång.*
- *Rullande R emellan gomsegel och tungrot/sång (flageolett)*
- *Sjunga med övertoner*

- Cirkulärändning – *Sång på in- och utandning.*

- Perkusiva ljud – *Rullande R-ljud mot överläpp (med eller utan tonbildning)*
- *Glottistötar med stämbanden (med eller utan tonbildning)*

Arbetet med röstens djup och sårbarhet ledde förutom dessa (för mig) nya tekniker fram till en musikalisk bas. Jag hade alltså med det röstliga arbetet nått en bit på väg till det som skulle bli min solomusik, men inte ända fram. Jag insåg i det skedet att det inte räckte för mig med den akustiska rösten för att skapa den musik jag någonstans hade i åtanke. Efter arbetet med att utforska och vidga rösten akustiskt tillkom därför arbetet med elektroniken. Eftersom jag inte ville förvirra mig i en ny elektronisk värld och därmed tappa förhållandet till den akustiska bas jag hunnit bygga upp, kom elektroniken att användas som en förlängd arm av de akustiska röstteknikerna:

- *Genom att underlätta förlängningen av dessa tekniker (då de flesta är väldigt krävande rent fysiskt)*
- *Genom att färga klangen av teknikerna/den akustiska rösten.*
- *Genom att skapa lager av musik. Polyfoni.*

Elektroniken kom att sträcka sig från att vara mer eller mindre närvarande men min användning av elektroniken var alltid strikt hållen som ett sätt att utvidga den akustiska rösten; inte som ett sätt att lägga till ett extra instrument.

I musiken som finns representerad på FONOGRAM I hörs de olika elektroniska teknikerna både separat och i olika sammansättningar. Vissa spår kom dock att förbli akustiska.

Genom mina försök att utforska, utvidga och utnyttja det stora spektrat som rösten har att erbjuda, skapades, eller växte en mångsidig musik fram som jag upplevde löpte risken att bli splittrad. Jag har i arbetet med skivan och musiken försökt att motverka splittringen genom att arbeta med ett precist uttryck för varje enskilt stycke. Något som jag hoppades i slutändan skulle lysa igenom som en enhetlighet i skivan.

Inspelningen gjordes under två dagar: Dag I – kompositioner. Dag II – Improvisationer.

Efter inspelningen skedde en omfattande genomlysning av musiken och därefter en viss bearbetning av materialet.¹ Sedan en mixning. Inspelningen och mixningen gjordes i "Cellar Room Studios" av Martin Öhman.

Mastringen gjordes på "Konstepidemien" den 22 april av Johannes Lundberg. Vid detta tillfälle gjordes också den slutgiltiga dispositionen av musiken: spårordning och mellanrum emellan spåren.

KONVOLUTET

Konvolutets utseende har också varit en del av processen. Jag började skissa på det första utkastet i samband med att den första kontakten tagits med skivbolaget Pink Pamphlet.

Min önskan var att det slutgiltiga objektet; fonogramet, skulle vara en enhet – *ett verk*. Därför kändes det viktigt att konvolutet, förutom en yttre presentation av materialet också hade en djupare koppling till själva materialet – alltså musiken. Varje konvolut är gjort för hand, av mig – precis som musiken är gjord, av mig. Att konvoluten kom att göras för hand var för mig en viktig följd av tanken att konvolutet och musiken tillsammans skulle representera en enhet (*ett verk*).

Tanken var att få ett konvolut som rör sig inåt – in i musiken och i processen och samtidigt öppnar sig för en åhörare – utan att stjäla fokus ifrån musiken och utan att påverka åhöraren för mycket i någon riktning innan lyssning. Enkelhet och avkläddhet men inte helt utan stilisering.

Den slutgiltiga designen kom som en ögonblicklig insikt, och genomfördes i samspråk med skivbolag efter ekonomiska och praktiska omständigheter, så nära den slutgiltiga insikten som möjligt.

¹ T ex. Klippning av improvisationer och formkorrigeringar.

FONOGRAM II

FONOGRAM II – innehåller två delar: *Ensemblemusiken* framförd av gruppen B E L L E och *kontaktsценerna* som samspelar med texten ”Det konstnärliga egot som altruism”.

ENSEMBLEMUSIKEN

Ensemblemusiken framfördes vid examenskonserter den 29 Maj 2013 av ensemblen B E L L E för vilken musiken också är skriven.

Ensemblen B E L L E består av:

Linda Oláh	–	Röst, Elektronik
Johan Graden	–	Piano, Synth, Röst
Lindha Kallerdahl	–	Bas, Röst
Martin Öhman	–	Trumset, Elektronik, Röst

Låtordningen för liveinspelningen på fonogrammet är enligt följande:

Signs

Solo: Johan

Serenity

Solo: Martin

Darkfull

Solo: Lindha

Broken

– Tystnad –

Apart

Solo: Linda

Jämställdhet

Arbetet med ensemblemusiken har löpt parallellt med bildandet av gruppen B E L L E. Alltsedan mina masterstudier påbörjades hösten 2011 har jag gått i tankar om att bilda en ensemble som bygger på starka musikaliska individer med stark integritet som tillsammans skulle kunna bilda en helhet där varje part tillsammans bildar en ny integritetsstark individ; en gemensam ensemblekropp.

Upplägget med ensemblen ställer inte bara krav på varje musikers tydliga och integritetsfyllda individuella sound, utan också på deras förmåga att bidra med sin unika musikalitet till helheten. Ett respektfullt givande och tagande där alla som medverkar i ensemblen har en jämställd plats i musiken.

Tanken kring jämställdhet har genomsyrat hela arbetet kring både bildandet av ensemblen, komponerandet av ensemblemusiken, liksom det senare arbetet mellan ensemble och musik. Tanken med att ha en jämställd ensemble grundar sig i idén om hur en jämställd musik skulle kunna låta. Vad jag menar med en jämställd musik och en jämställd ensemble är en musik och ensemble där alla parter medverkar på lika villkor och där allas slutgiltiga roll är lika framträdande. Alla i ensemblen har lika stor roll som solister och ackompanjatörer. Alla i ensemblen har lika stor roll som vokalister som instrumentalister.

Idén kring att vi ska vara jämställda som vokalister och ackompanjatörer skall dock inte misstolkas som ett försök att påtvinga ensemblemedlemmarna att bli "sångare" eller en "sångerska". Jag ställer inga egentliga tekniska eller estetiska krav gällande medlemmarnas sångliga förmågor. Istället önskar jag att de ska bidra med sin röst: skolad eller oskolad. Det enda jag egentligen efterfrågar från mina ensemblemedlemmar är att de ska känna sig bekväma i att ta rollen som vokalist, likväl som de ska känna sig bekväma i sin instrumentella roll.

Processen med att bilda ensemblen har varit lång och tagits på stort allvar. De sista bitarna föll på plats efter ungefär ett och ett halvt års letande och reflekterande kring vilka musiker som skulle kunna fungera väl i en sådan uppsättning och också vilka som skulle kunna tänka sig vara en del av ett sådant intimt arbete.

Genom att jobba på ett jämställt vis och genom att ge ett sådant utrymme till varje musiker var tanken att musiken skulle transcendera kompositören, alltså mig själv, och inte längre vara min musik; utan vår musik. Detta sker naturligtvis i mer eller mindre utsträckning i alla ensembler, skillnaden med detta projekt skulle vara att det är en del av grundidén. Mina kompositioner fungerar i en sådan ensemble bara som lösa strukturer och därför också bara skrivna som sådana. Strukturerna där varje individ fyller det givna utrymmena i musiken med det som de tycker passar in. Strukturerna mynnar ofta ut i enkla och repetitiva melodislingor som ensemblen sluter upp kring: här möts individerna i ett givande och tagande där hela ensemblen både ackompanjerar och framför solomelodislingorna tillsammans. På nästa sida följer ett exempel på hur ett partitur för en komposition kan se ut.

Dansfull

forts. Dansfull

forts. Dansfull

Det jämställdhetstänk som cirkulerat uppbyggnaden av musiken och ensemblen har också avspeglats i konsertens helhetsupplägg. Där vi, vid konserten den 29 maj till exempel spelade fem kompositioner emellan vilka var och en av ensemblemedlemmarna fick ett utrymme för ett solo. Beslutet att ha detta upplägg kom vi fram till gemensamt. Utrymmet som varje ensemblemedlem har givits under solopartierna har de sedan styrt över själva, både vad gäller längd och innehåll. Det enda de haft att förhålla sig till har varit vilken komposition som framförs innan respektive efter solopartiet, men också i detta avseende har solisten själv fått välja hur de vill förhålla sig till de båda materialen.

Eftersom det gemensamma ensemblearbetet inför ensemblens första framträdande, som ägde rum på min examenskonsert, har varit en förhållandevis kort process; 4 dagars repetitioner och samtal, i jämförelse med mitt arbete med både musik och idéer inför dessa fyra repetitionsdagar så har vi i denna första konsert inte lyckats med att uppfylla jämställdhetsidéen helt och hållet. Ett exempel är ensemblemedlemmarnas dubbla roller som vokalister och instrumentalister. Min önskan är att vi ska kunna känna oss lika trygga i båda rollerna och att rollerna ska fördelas jämnt emellan ensemblemedlemmarna. Men detta har visat sig vara en stor individuell utmaning. Vissa delar av ensemblen har känt sig otrygga i sin roll som vokalister, medan andra känt sig otrygga i sin roll som instrumentalister. Detta har lett till den obekvämhets som jag ursprungligen inte önskar att ensemblen ska störas av. Den största anledningen till den upplevda otryggheten uppfattar jag som mentala blockeringar – något som jag är övertygad att vi kan jobba oss förbi i vårt fortsatta arbete med gruppen. Konserten som lyssnas till på Fonogram II bör därför ses som en påbörjan i detta arbete, ett så kallat "work in progress" och inte en färdigställd framställning av jämställdhetskonceptet.

Form

Förutom tanken kring jämställdhet så har formen varit en viktig – om inte den viktigaste – komponenten i komponerandet och framförandet av ensemblemusiken. Som jag tidigare poängterat så liknar mina ensemblekompositioner i större utsträckning en struktur än en regelrätt komposition. En komposition som rör sig i gränslandet mellan komposition och improvisation. Här är det egentliga materialen inom kompositionen mer eller mindre opreciserade och upp till den individuella musikern. Det som kvarstår är formen. Formen och ljudbilden – sounden. Två komponenter som tillsammans bildar *intentionen*, som är det som jag önskar förmedla till mina medmusiker genom kompositionen. Intentionen med musiken. Intentionen till varför just vi spelar just nu och vad vi vill åstadkomma med det vi spelar.

Det finns flera led av form inblandat i framförandet av musik. I fallet med just min examenskonsert finns tre olika typer av form närvarande:

- Formen inom kompositionerna.
- Formen inom soloimprovisationerna.
- Formen för helheten.

De tre formerna är beroende av varandra och återspeglas på olika sätt beroende på deras relation till varandra. Arbetet med form är därför ett komplext arbete som förs på flera parallella plan samtidigt – och alla plan är lika viktiga. I arbetet inför och med ensemblemusiken har formfrågan varit central i utformandet av konserten.

KONTAKTSCENER

På fonogram finns förutom liveinspelningen med ensemblemusik, fem spår titulerade ”Kontakt I”, ”Kontakt II” osv. Dessa spår samspelar med motsvarande kapitel (med samma namn som fonogramspåren) som återfinns i texten ”Det konstnärliga egot som altruism”.

Spåren kan med fördel ses som en form av installationer; Textscener. Spåren är alltså inte tänkta som någon form av musikspår och står sig inte heller för sig själva. Texten och Fonogram II är vid dessa specifika avsnitt tänkta att läsas och lyssnas till parallellt. Text och ljud bildar alltså tillsammans en helhet. Kontaktspåren på Fonogram II och Kontaktkapitlen i texten ”Det konstnärliga egot som altruism” fungerar alltså även som en form av överbyggnad mellan det klingande och det textliga. Det funkar även som en överbyggnad mellan de rent konstnärliga delarna i arbetet och de undersökande mer akademiska delarna.